

DORINIO UGDYMO PROBLEMOS

Studentų adaptyvaus ir neadaptyvaus perfekcionizmo ir patirto auklėjimo stilių ryšys

Simona Kontrimienė

Lektorė socialinių mokslų (edukologijos) doktorantė
Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Edukologijos katedra
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius
Tel. 85 266 76 25
El. paštas: simona.kontrimiene@uki.vu.lt

Straipsnyje tiriama, kaip studentų adaptyvaus ir neadaptyvaus perfekcionizmo tipai susiję su vaikystėje ir paauglystėje patirto auklėjimo stiliais. Nustatytas statistiškai reikšmingas teigiamas tyrimo dalyvių adaptyvaus perfekcionizmo ir autoritetingo auklėjimo stiliaus bei neadaptyvaus perfekcionizmo ir valdingo auklėjimo stiliaus ryšys. Sudaryti prognostiniai modeliai atskleidė, kad autoritetingą auklėjimo stilių taikantys tėvai gali labiau tikėtis išugdyti adaptyvų savo vaikų perfekcionizmą, o valdingas auklėjimo stilius yra reikšmingas neadaptyvaus perfekcionizmo prediktorius.

Pagrindiniai žodžiai: adaptyvus perfekcionizmas, neadaptyvus perfekcionizmas, auklėjimo stiliai.

Įvadas

Mokslinėje literatūroje galima aptikti skirtingų perfekcionizmo apibrėžčių ir sampratų, tačiau dažniausiai perfekcionizmas suprantamas kaip multidimensinis bruožas, prizmė, per kurią asmuo vertina su pasiekimais susijusią veiklą (žr. Flett ir Hewitt, 2002). Tyrimų nustatyta, kad perfekcionizmas susijęs su kitais psichologiniais savumais: neigiamai – su besąlygišku savęs priėmimu (Flett, Besser, Davis ir Hewitt, 2003), teigiamai – su depresija (Gnilka, Ashby ir Noble, 2013), nerimastingumu (Flett, Greene ir Hewitt, 2004), narcizmu (Mann, 2004), savižudišku mintijimu (Hamilton ir Schweitzer, 2000), valgyimo sutrikimais (Ruggiero, Levi, Ciuna ir Sassaroli, 2003), psichologine nedarna

(Chang, 2002) ir socialiniu nerimu (Alden, Bieling ir Wallace, 1994).

Paklausti, kaip apibrėžtų perfekcionizmą, skirtingi šio reiškinio tyrėjai pateiktų skirtingus atsakymus – jie priklausytų nuo to, kokius šio konstrukto aspektus tyrėjai būtų linkę išskirti. O nuo to, kokia perfekcionizmo konceptualizacija vadovaujasi tyrėjas, priklausys ir kokį instrumentą jis rinksis savo tyrimui, kokius vidinius veiksnius matuos ir kokių gaus rezultatų. Bendra tarp skirtingų šiuolaikinių perfekcionizmo konceptualizacijų dažnai yra tai, kad jose išskiriamos adaptyvaus ir neadaptyvaus perfekcionizmo dimensijos, tik jų samprata dažnai skiriasi.

Siekiant ugdyti adaptyvų perfekcionizmą ir užkirsti kelią neadaptyviam per-

fekcionizmui, svarbu žinoti ir skirtingų perfekcionizmo dimensijų etiologiją. Perfekcionizmas dažnai kildinamas iš šeimos, iš tėvų elgesio su vaikais. Užsienio šalyse atlikta nemažai tyrimų, kuriais siekiama nustatyti perfekcionizmo ir patirto auklėjimo stilių sąsajas, ir dauguma jų atlikti akademinio jaunimo grupėse, tačiau Lietuvoje tokių tyrimų stokojama.

Šiam tyrimui pasirinkta akademinio jaunimo (18–25 m.) imtis tikintis, kad atliekamas tyrimas ir jo rezultatai bus naudingiausi šios amžiaus grupės asmenims: studijuojantiems vaikinams ir merginoms svarbu žinoti, koks mąstymas ir elgesys yra adaptyvus, padeda siekti konstruktyvių tikslų, o koks ne, taip pat tai, kur gali glūdėti adaptyvus ir neadaptyvus perfekcionizmo šaknys ir kaip jos suveši. Svarbu ir tai, kad šio amžiaus tarpsnio vaikystės patirtis ir tėvų šeima vis dar labai reikšminga ir puikiai prisimenama, jaunuoliai dažnai dar nebūna sukūrę saviugdų ir saviugdų mechanizmų ir į neseniai išgyventą patirtį žvelgia jausmingai, angažuotai, nes šie prisiminimai nėra retrogradiškai slopinami vėlesnės gyvenimo patirties ir interpretacijų. Be to, šio amžiaus žmogus dar pakankamai lankstus ir gali turėti didelės naudos žinodamas, kokie veiksniai ir patyrimas prisidėjo prie to, kad jis tapo toks, koks yra, ir, remdamasis šia informacija, gali tinkama linkme keisti savo asmenybės raidos trajektoriją. Tikimės, kad šis tyrimas bus naudingas ir esamiems bei būsimiems tėvams, taip pat kitiems ugdymo proceso dalyviams – edukologijos teoretikams ir praktikams. Tyrimo **mokslinė problema** apibrėžiama klausimu, kaip asmens vaikystėje ir paauglystėje patirtas auklėjimas formuoja jame adaptyvus ir neadaptyvus perfekcionizmo bruožus.

Tyrimo objektas: studentų perfekcionizmo ir patirto auklėjimo stilių ypatumai.

Tyrimo tikslas – atskleisti perfekcionizmo ir patirto auklėjimo stilių sąsajas. Tikslui pasiekti buvo iškelti šie tyrimo **uždaviniai**:

1. Pateikti adaptyvus ir neadaptyvus perfekcionizmo sampratas ir jų skirtį.
2. Aptarti auklėjimo stilių tipus ir jų įtaką perfekcionizmui formuotis.
3. Atskleisti perfekcionizmo ir vaikystėje bei paauglystėje patirto auklėjimo stilių raišką pirmo kurso studentų imtyje.
4. Nustatyti studentų adaptyvus ir neadaptyvus perfekcionizmo ir patirto auklėjimo stilių sąsajas.
5. Nustatyti, ar ir kaip remiantis asmens patirto auklėjimo stiliais galima prognozuoti jo(s) polinkį į adaptyvų arba neadaptyvų perfekcionizmą.

Perfekcionizmo sampratos. Adaptyvus ir neadaptyvus perfekcionizmo skirtis

Perfekcionizmo konstruktas mokslinėje literatūroje buvo ir tebėra apibrėžiamas skirtingai, tyrėjai pateikia skirtingas šio konstrukto konceptualizacijas. K. Horney (1970) perfekcionizmą aiškino kaip obsesiją dėl pačių aukščiausių intelektualinių ir moralės standartų, ir tai autorė vadino specifiniu neurozės tipu, kurio šaknys – susvetimėjimas su savimi. Horney teigė, kad perfekcionistams būdinga užslėpta arogancija, pasireiškianti neleistiniais ir nepriimtinais jausmais, metodišku darbu, dėmesingumu smulkmenoms, negebėjimu leisti pasireikšti spontaniškumui ir originalumui, lėtumu ir produktyvumo sto-

ka, persidirbimu dėl sau keliamų didelių reikalavimų, dėl kurių taip pat jaučiamas pranašumas prieš kitus ir į kitus žiūrima iš aukšto.

D. Burnsas (1980) pateikė plačią perfekcionizmo analizę, konceptualizuodamas šį konstruktą kaip „kognicijų tinklą“, kuris apima lūkesčius, įvykių interpretavimą, savęs ir kitų vertinimą. Autorius teigė, kad perfekcionistai kelia sau per daug didelius standartus ir rigidiškai jų laikosi, jų savo vertės jausmas priklauso nuo to, kiek pavyksta įgyvendinti tuos standartus. Tyrimų nustatyta, kad tokie aukšti standartai lemia nesėkmės baimę (Thompson, Davis ir Davidson, 1998). Nesėkmės baimė gali skatinti tam tikrą elgesį, pavyzdžiui, nuolatinių tikrinimų, nuraminimo iešką, kitų taisymą, ilgus svarstymus prieš priimančią sprendimą (Antony ir Swinson, 1998).

Vienas iš svarbiausių skirtumų, išryškėjančių analizuojant perfekcionizmo sampratą, – tas, ar šis konstruktas suprantamas kaip vienmatis, ar kaip daugiamatis. Tyrėjai, teigiantys, kad perfekcionizmo konstruktas yra vienmatis, daugiausiai dėmesio skiria kognityviems veiksniams – neracionaliems įsitikinimams (Ellis, 1962) ar disfunkcinėms nuostatoms (Burns, 1980). Šiose apibrėžtyse perfekcionizmas laikomas „neurotišku“ ir disfunkciniu. Asmenys, kuriems būdingas neurotiškas ar disfunkcinis perfekcionizmas, niekada nebūna iki galo patenkinti savo pasiekimais (Slade ir Owens, 1998).

Tačiau kur kas daugiau autorių teigia, kad perfekcionizmas gali būti ir „normalus“: D. Hamachekas (1978) bene pirmasis išskyrė du perfekcionizmo tipus, normalų ir neurotišką. Normalūs perfekcionistai nustato sau aukštus asmeninius standartus ir susitaiko su tuo, kad tokie standartai kai

kuriomis situacijomis bus nepasiekiami. Jie linkę patirti malonumą siekdami ne lengvų, tačiau pasiekiamų tikslų, jų sau keliami reikalavimai pakankamai lankstūs. Neurotiški perfekcionistai nusistato aukštus asmeninius standartus visoms situacijoms, yra linkę labai griežtai vertinti savo pasiekimus ir niekada nebūna iki galo patenkinti savo darbu, nejaučia malonumo jį atlikę, jie taip pat patiria didelį nerimą ir didelę nesėkmės baimę. Taigi asmenys, kuriems būdingas normalus perfekcionizmas, nustato sau aukštus standartus panašiai kaip ir asmenys, kuriems būdingas „neurotiškas“ perfekcionizmas, tačiau jie jaučia pasitenkinimą tuos standartus pasiekę.

Vėlesni tyrimai patvirtino Hamacheko pasiūlytą perfekcionizmo konceptualizaciją. Nemažai autorių vėliau rašė apie tai, kad perfekcionizmą sudaro adaptyvumo ir neadaptyvumo dimensijos (žr. Gnilka, Ashby ir Noble, 2013; Stoltz ir Ashby, 2007). Neadaptyvus perfekcionizmas apibrėžiamas kaip aukštų asmeninių standartų užsibrėžimas ir polinkis perdėti kritiškai save vertinti (Rice ir Stuart, 2010). Neadaptyvūs perfekcionistai jaučia poreikį kontroliuoti aplinką ir reaguoja labai neigiamai, kai įvykiai nesiklosto kaip buvo planuota (Stoltz ir Ashby, 2007). Jiems atrodo, kad nuolat turi su kuo nors konkuruoti, jie yra linkę į didesnę atkaklumą santykiuose. Darbe tokiems asmenims būdingas užsispyrimas ir įsitikinimas savo teisumu, jiems atrodo, kad tikslų jie turi siekti savais būdais. Tokie žmonės labiau trokšta sulaukti teigiamų atsiliepimų ir aplinkinių pritarimo. Todėl, išvelgę netobulumą įgyvendindami kokį nors savo gyvenimo siekį, jie labiau linkę nuleisti rankas ir ieškoti alternatyvių būdų siekti pripažinimo

(Stoltz ir Ashby, 2007). Su neadaptiviu perfekcionizmu siejami įvairūs sutrikimai ir kylančios problemos, pavyzdžiui, depresija, savižudiškos mintys, nerimas, stresas, valgymo sutrikimai, emocijų nekontroliavimas, pasikartojantys fiziniai skausmai ir kitokie kūno negalavimai, nesaugus prierašumas, santykių ir santuokos problemos bei prastesni akademiniai pasiekimai (Rice ir Stuart, 2010). Ir neadaptivaus, ir adaptivaus perfekcionizmo formos gali lemti asmens reakcijas į neigiamus gyvenimo įvykius. Tačiau neadaptiviems perfekcionistams su statuso, vertės praradimu ar nesėkme gyvenime susiję įvykiai gali paskatinti vengimo ir atsiribojimo reakcijas bei elgesį (Bieling, Israeli ir Antony, 2004).

Adaptivus perfekcionizmas apibūdinamas kaip normalus, sveikas perfekcionizmo tipas ir apibrėžiamas kaip juntamas pasitenkinimas pasiekimais, kuriuos lėmė didelės pastangos, tačiau kartu ir netobulumų toleravimas nesiimant griežtos savikritikos. Adaptiviems perfekcionistams gerai sekasi bendradarbiauti su kitais, jie nesijaučia iš vidaus genami imtis vadovavimo vaidmens (Stoltz ir Ashby, 2007). J. Stoeber ir K. Otto (2006) teigia, kad adaptivus perfekcionizmas skatina pageidaujamus psichologinius rezultatus, pavyzdžiui, aukštą savivertę, pasitenkinimą gyvenimu, teigiamą emocingumą, emocijų reguliavimą, aukštus mokslinius pasiekimus, motyvaciją mokytis, savaiveiksmingumą priimant karjerai svarbius sprendimus, aktyvią įveiką, saugų prierašumą suaugystėje, tarpasmeninį derinimą ir socialinės paramos priėmimą.

Vis dėlto mokslinėje literatūroje aprašomos adaptivaus ir neadaptivaus perfekcionizmo sampratos skiriasi, autoriai įžvelgia skirtingus jų veiksmus, pagal juos

kuria skirtingus perfekcionizmo matavimo instrumentus. Ir nors daugelis pripažįsta, kad perfekcionizmas gali būti ir pozityvus, vis dėlto linkstama jį konceptualizuoti kaip labiau negatyvų. Garsūs perfekcionizmo tyrėjai G. Flettas ir P. Hewittas savo knygoje „Perfekcionizmas. Teorija, tyrimai ir gydymas“ (2002) pateikia daugybę skirtingų autorių kokybinių tyrimų nustatytų pavyzdžių apie perfekcionistų mąstymą, elgesio būdus, suluošintus likimus. Viena iš galimų perfekcionizmo funkcijų autoriai įvardija kompensavimą: pavyzdžiui, tokiu būdu kompensuojami savyje išvelgiami trūkumai arba įsitikinimas, kad nesi vertas meilės. Autoriai cituoja psichoterapeuto B. Sorotzkinio (1998) aprašomą atvejį, kai aštuoniolikmetis ortodoksų žydas Samuelis naudojosi savo pasiekimais ir aukštu intelektu, kad kompensuotų vis didėjantį polinkį užsiimti lytiniais santykiais striptizo klubuose bei nepakeliamą įtampą ir vidinę sumaištį (Sorotzkin, 1998, p. 93, cit. pg. Flett ir Hewitt, 2002). Sorotzkinio įsitikinimu, Samuelio perfekcionizmą lėmė tai, kad jį augino šalta ir emociškai neprieinama mama ir perdėtai kritiškas, kontroliuojantis ir dažnai berniuką mušdavęs tėvas.

Minėti autoriai (G. Flettas ir P. Hewittas) sukūrė vieną iš labiausiai paplitusių ir daugiausiai tiriamų perfekcionizmo modelių ir matavimo instrumentą pavadinimu Daugiamačio perfekcionizmo skalė (angl. *Multidimensional Perfectionism Scale*) (Hewitt ir Flett, 1991). Hewitto ir Fletto (1991) teigimu, perfekcionizmas susideda iš nukreipto į save perfekcionizmo, nukreipto į kitus perfekcionizmo ir socialiai pageidaujamo perfekcionizmo. Autorių nuomone, visi trys perfekcionizmo tipai yra neadaptivūs (Hewitt ir Flett, 1991). Tačiau vėlesnių tyrimų nustatyta,

kad nukreiptas į save perfekcionizmas susijęs su kai kuriais adaptyviais asmens bruožais – sumanumu, teigiamu emocionalumu, asertyvumu ir sąmoningumu bei vidiniu motyvuotumu (Klibert, Langhinrichsen-Rohling ir Saito, 2005). Socialiai pageidaujamas perfekcionizmas labiau susijęs su nedaptyviais bruožais ar polinikiiais – perdėtu nuolankumu, gėdijimusi, depresija, žema saviverte, neracionaliomis baimėmis, neadaptyviu mąstymu ir įveika, suicidiniu mintijimu (Mills ir Blankstein, 2000).

Kiti perfekcionizmą konceptualizujantys autoriai R. O. Frost, P. A. Marten, C. Lahart ir R. Rosenblate (1990) savo daugiamačiame perfekcionizmo modelyje išskiria penkias perfekcionizmo konstrukto dimensijas, kurios yra: neigiama reakcija į klaidas (*jaudinimasis dėl klaidų*), abejojimas dėl atlikties kokybės (*abejonės dėl veiksmų*), labai aukšti asmeniniai standartai (*asmeniniai standartai*), o dar dvi dimensijos šioje konceptualizacijoje susijusios su perfekcionizmo etiologija, jos yra didelio tėvų kritiškumo suvokimas (*tėvų kritiškumas*) ir asmens įsitikinimas, kad jo tėvai turi labai didelius lūkesčius dėl jo pasiekimų (*tėvų lūkesčiai*). Šie penki perfekcionizmo komponentai matuojami Frosto ir kt. (1990) Daugiamačio perfekcionizmo skale (angl. *Multidimensional Perfectionism Scale (MPS)*).

R. Slaney, K. Rice, M. Mobley, J. Trippi ir J. Ashby (2001), kurių sukurtas daugiamačias perfekcionizmo matavimo instrumentas buvo naudojamas šiame tyrime, teigia, kad daug kitų autorių išskiriamų perfekcionizmo matų faktorių matuoja ne patį konstrukta, o jo priežastis ar pasekmes. Pavyzdžiui, priežastingumą matuoja Hewitto ir Fletto (1991) *Socialinio pagei-*

davimo subskalė, Frosto ir kt. (1990) *Tėvų lūkesčių* bei *Tėvų kritiškumo* subskalės, o pasekmes matuoja Hewitto ir Fletto (1991) *Nukreipto į kitus perfekcionizmo* subskalė bei Frosto ir kt. (1990) *Jaudinimosi dėl klaidų* bei *Abejonių dėl veiksmų* subskalės.

Roberto Slaney ir jo kolegų sukurta *Beveik tobulumo* skalė (angl. *The Almost Perfect Scale (APS)*) apima ir adaptyvaus, ir neadaptyvaus perfekcionizmo dimensijas, matuojamas trimis subskalėmis: *Aukštų standartų* (angl. *High Standards*), *Neatitikties* (angl. *Discrepancy*) ir *Tvarkos* (angl. *Order*) (Slaney ir kt., 2001). R. Slaney (cit. pg. McGarvey, 1996) yra pasakęs: „Priėjome prie išvados, kad yra trys pagrindiniai perfekcionizmo elementai: aukšti standartai, tvarkingumas ir neatitiktis. Asmens patiriamo distreso lygmuo priklauso nuo jo ar jos jaučiamos neatitikties. Pavyzdžiui, jeigu asmuo pasižymi aukštais standartais ir žema neatitiktimi, jeigu jis jaučia, kad atitinka sau keliamus standartus, tuomet jis jausis ir greičiausiai bus produktyvus. Jei toks žmogus dar ir tvarkingas, tada jis greičiausiai bus dar produktyvesnis. Kita vertus, jei asmuo pasižymi aukštais standartais ir aukšta neatitiktimi arba nuolat jaučia negalintis atitikti sau keliamų standartų, jis jausis nelaimingas, neproduktyvus, patirs distresą. Asmenys, kurie surenka aukštus mūsų Neatitikties skalės įverčius, taip pat gauna aukštus depresijos, gėdos jausmo, nerimo bei kitas neigiamas psichologines būsenas matuojančių skalių įverčius.“

Aukštų standartų ir *Neatitikties* subskalės padeda nustatyti, kurie asmenys yra adaptyvūs, o kurie neadaptyvūs perfekcionistai (Ganske ir Ashby, 2007; Stoltz ir Ashby, 2007), o *Tvarkos* subskalė padeda išmatuoti polinkį į organizuotumą ir tvar-

kingumą (Rice ir Slaney, 2002). Adaptyvūs perfekcionistai surenka aukštus asmeninių standartų ir žemus neatitikties įverčius, t.y. jie nepatiria distreso, kai jų pasiekti rezultatai neatitinka jų sau keliamų standartų. Neadaptivūs perfekcionistai surenka aukštus asmeninių standartų ir aukštus neatitikties įverčius; galiausiai neperfekcionistai savistatose teigia nekeliantys sau aukštų asmeninių standartų.

Šios multidimensinės perfekcionizmo konceptualizacijos pagrindumas buvo patvirtintas atskirais tyrimais, kuriuose naudota APS-R skalė. Pavyzdžiui, J. L. Martin ir J. S. Ashby (2004) nustatė, kad adaptiviems perfekcionistams būdingas gerokai didesnis mąstymo sudėtingumas ir aukštesnis intelektinių gebėjimų išvystymas nei neperfekcionistams, o W. L. Dickinson ir J. S. Ashby (2005) nustatė, kad neadaptivūs perfekcionistai dažniau nei adaptivūs perfekcionistai naudoja nebrandžius gynybos mechanizmus.

Adaptyvūs ir neadaptivūs perfekcionistai bei neperfekcionistai skirtingai interpretuoja gyvenimo įvykius, todėl svarbu, kad į neadaptivų perfekcionizmą linkę žmonės žinotų apie jiems būdingos neatitikties ištakas, raišką ir implikacijas – savo trūkumų ir ribotumų įsisąmoninimas yra būtinas žingsnis sveikimo link. Kita vertus, ir neperfekcionistai turėtų susimąstyti, ar jie ne per mažai iš savęs tikisi ir galbūt nustatyti sau aukštesnius, bet kartu realius standartus, didinti savo motyvaciją ir siekius. Na o adaptivūs perfekcionistai turėtų sulaukti teigiamo įvertinimo, kad ir toliau keltų sau realius, bet kartu aukštus standartus ir neimtų jį nepasitenkinimo, kai nepavyksta tų standartų įgyvendinti.

Auklėjimo stilių įtaka perfekcionizmo formavimuisi

Siekiant suprasti, kaip ugdyti adaptyvų perfekcionizmą ir išvengti neadaptivaus perfekcionizmo, reikia žinoti šių perfekcionizmo tipų etiologiją. Nors šį sudėtingą reiškinį lemia daugybė biologinių, psichologinių ir socialinių veiksnių (žr. Tozzi ir kt., 2004; McArdle ir Duda, 2004; Flett ir Hewitt, 2002), šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, kaip adaptyvus ir neadaptivaus perfekcionizmo tipai susiję su vaikystėje ir paauglystėje patirto auklėjimo stiliais. M. Adderholdt ir J. Goldbergas (1999) teigia, kad perfekcionizmas sukelia problemų, pagrindinė iš jų – nerimas dėl galimų klaidų. Pasak šių autorių, perfekcionistams atrodo, kad kitų lūkesčiai labai dideli, o neigiamą kritiką jie linkę priimti kaip kritiką, kurią patirdavo iš savo tėvų – šie tarsi leisdavo suprasti, kad jų meilė ir kiti švelnūs jausmai priklauso nuo vaiko gebėjimo viską atlikti geriausiai. Jiems nuolat reikia pritarimo, trūksta efektyvių įveikos strategijų, jie nuolat kvestionuoja savo sprendimus, nelinkę rizikuoti, nes bijo nesėkmės, dėl šios priežasties yra linkę dar ir atidėti darbus.

D. Hamachekas (1978) įsitikinęs, kad perfekcionizmą ugdo nepritarimas, nenuoseklus pritarimas arba sąlyginis pritarimas, o D. D. Burnsas (1980) nustatė, kad jeigu vaikas nuolat apdovanojamas už pasiektus gerus rezultatus ir jeigu tėvai patiria nerimą ar nusivylimą dėl vaiko nesėkmės ar klaidų, yra didelė tikimybė, kad vaikas tokias tėvų reakcijas interpretuos kaip bausmę arba atstūmimą, o tai formuos jo įsitikinimą, kad dėl klaidų ar nesėkmių jis bus atstumtas. Po kurio laiko vaiko saviwertė ima priklausyti nuo tėvų pritarimo ir vaikas ima bijoti klaidų ir nesėkmių, todėl

ima vengti ir bet kokios rizikingos patirties; dėl pačių tėvų perfekcionizmo jis ima jausti didelį nerimą ir nusivylimą patyręs net ir menkiausią nesėkmę.

Panašiai Sidney J. Blattas (1995) rašo, kad tėvų aplaidumas, vaiko atstūmimas, taip pat perdėta kontrolė, kritika ar prievarta ilgai gali būti vaiko internalizuoti ir suvokiami kaip savęs ir kitų reprezentacijos. Todėl tėvų nuostatos ir jas išreiškiantys auklėjimo stiliai gali būti svarbus vaiko perfekcionizmo formavimosi veiksnys.

Tiriant asmenų auklėjimo patirtį vaikystėje ir paauglystėje, dažnai orientuojamasi į skirtingų autorių išskiriamus auklėjimo stilius. Auklėjimo stiliai yra plačios auklėjimo elgesio konsteliacijos, kurioms būdingas pastovumas ir vienoda raiška įvairiomis situacijomis (Buri, 1991). N. Darling ir L. Steinberg (1993, cit. pg. Žukauskienė, Malinauskienė, 2008) auklėjimo stilių apibrėžia kaip stabilų požiūrį ir įsitikinimų kompleksą, kai auklėjimo stiliumi perteikiamas tėvų požiūris į vaiką. Kaip ir perfekcionizmo, auklėjimo stilių sampratos literatūroje skiriasi. Rados psichologė Diana Baumrind (1967, 1971) skiria šias tris svarbias tėvų elgesio dimensijas: (a) vaiko priėmimas / atliepimas ir dalyvavimas jo gyvenime siekiant užmegzti su juo emocinį ryšį; (b) vaiko kontroliavimas / reiklumas siekiant skatinti jo brandesnę elgesį, ir (c) autonomijos vaikui suteikimas siekiant skatinti jo savarankiškumą. Skirtingi šių dimensijų raiškos lygmenys atspindi tris auklėjimo stilių prototipus: autoritariniam (valdingam) stiliumi būdingas didelis kontroliavimas / reiklumas ir mažas atliepimas; autoritetingam stiliumi būdingas didelis atliepimas ir reiklumas; leidžiančiam stiliumi būdingas atliepimas, tačiau mažas reiklumas / kont-

roliavimas¹. Toliau pateikiame platesnę šių auklėjimo stilių, kaip juos apibrėžia D. Baumrind (1966), išskaidą.

Leidžiantį stilių taikantys tėvai stengiasi nebausti vaiko, jį priimti, palankiai reaguoti į jo impulsus, troškimus ir veiksmus. Jie tariasi su vaikais priimdami šeimai svarbius sprendimus ir aiškina jiems šeimoje galiojančias taisykles, tačiau nereikalauja atlikti pareigų šeimoje ar elgtis tvarkingai. Tokie tėvai pozicionuoja save kaip išteklių, kuriuo vaikas gali naudotis kaip tinkamas, o ne kaip idealą, kuriuo vaikui dera sekti, ir ne kaip aktyvų dalyvį vaiko gyvenime, kuris formuoja ir keičia vaiko elgesį. Jie dažniausiai leidžia vaikui pačiam reguliuoti savo veiklą, vengia taikyti kontrolę ir neskatina vaiko atitikti iš išorės nustatytų standartų. Siekdami tikslo, tokie tėvai mėgina pasitelkti aiškinimus ir manipuliacijas, o ne atvirą jėgą.

Autoritarinį (valdingą) stilių taikantys tėvai stengiasi formuoti, kontroliuoti ir vertinti vaiko elgesį ir nuostatas vadovaudamiesi iš anksto nustatytais, paprastai absoliučiais ir nepajudinamais standartais. Jiems dorybė yra paklusnumas, jie taiko jėgą ir bausmes siekdami pažaboti vaiko valią tais atvejais, kai vaiko elgesys ar įsitikinimai prieštarauja tam, kas jiems atrodo teisinga. Tokiems tėvams atrodo, kad vaikas turi būti savo vietoje, jie riboja vaiko autonomiją ir skiria jam daug namų ruošos darbų, siekdami išugdyti pagarbą darbui. Tvarkos ir tradicinės visa ko struktūros

¹ E. Maccoby ir J. Martin 1983 m. papildė šiuos tris auklėjimo stilius pridėdami ketvirtą, vadinamą aplaidžiu – jam būdingas ir mažas atliepimas, ir mažas reiklumas, tačiau D. Baumrind savo tyrimuose retai susidurdavo su šiuo auklėjimo stiliumi, be to, tikėtina, kad jį bus patyręs retas studentas, todėl šiame tyrime matuojami tik D. Baumrind skiriami auklėjimo stiliai.

palaikymas tokiems tėvams yra savaiminis tikslas. Jie neskatina diskusijos ar išsakyti nuomonę, nes yra įsitikinę, kad vaikas turėtų neabejoti jų žodžių teisingumu.

Autoritetingą stilių taikantys tėvai stengiasi suteikti kryptį vaiko veiksmams protingai ir atsižvelgdami į situaciją. Jie skatina vaiką išsakyti savo nuomonę, aiškina vaikui, kodėl reikia laikytis vienkilių ar kitokių taisyklių šeimoje, ir noriai išklauso vaiko argumentus, jeigu šis nesutinka paklusti. Tokie tėvai vertina vaiko autonomiją, užsispyrimą ir kartu disciplinuotą konformizmą. Todėl jie būna reiklūs ir kontroliuojantys kilus nesutarimų su vaiku, bet kartu nesupančioja vaiko rigidiškais suvaržymais. Jie skatina perimti savą suaugusiojo poziciją, bet pripažįsta ir kitokius vaiko interesus ir savitumą. Autoritetingi tėvai priima vaiko dabartines savybes, bet tuo pat metu nubrėžia elgesio ateityje gaires. Siekdami savo tikslų, tokie tėvai pasitelkia aiškinimus, gali panaudoti prievartą ir formuoja elgesį naudodami režimą ir pastiprinimą, savo sprendimus jie grindžia ne grupės valia ir ne pavieniais vaiko troškimais ar pageidavimais.

D. Baumrind (1967), ėmusi tirti, kurie bruožai būdingi ikimokyklinio amžiaus vaikams, auklėtiems vienu iš trijų minėtų auklėjimo stilių, nustatė, kad autoritetingų tėvų vaikai vystėsi gerai – jie buvo linksmi, socialiai atsakingi, orientuoti į pasiekimus, turėjo aukštą savikloivą ir noriai bendravo su suaugusiais ir savo bendraamžiais. Autoritarškų tėvų vaikai buvo linkę į nuotaikų kaitą, didžiąją laiko dalį atrodė nelaimingi, nedraugiški, greitai suirzdavo, neturėdavo aiškių tikslų ir su jais būti nebuvo labai malonu. Galiausiai leidžiančių tėvų vaikai buvo impulsyvūs ir agresyvūs,

ypač berniukai. Jie buvo linkę visiems įsakinėti, buvo egocentiški, nesivaldydavo, nebuvo savarankiški, o ir jų pasiekimai buvo menki.

Teigiamas autoritetingo auklėjimo stiliaus rezultatas buvo akivaizdus ir pauglystėje: palyginti su leidžiančių ir autoritarinių tėvų vaikais, autoritariškų tėvų vaikai labiau pasitikėjo savimi, turėjo aukštesnę pasiekimų motyvaciją, geresnius socialinius įgūdžius, nesiveldavo į narkotinių medžiagų vartojimo ar kitokį problemišką elgesį (Baumrind, 1991).

Kitų autorių atliktų tyrimų nustatyta, kad autoritetingas auklėjimas yra palankiausias vaiko raidai, nes tokių tėvų vaikai ne tik jaučia savo tėvų šilumą, palaikymą, teigiamas emocijas, bet ir žino elgesio ribas ir taisykles, todėl pasižymi geresne savireguliacija, asertyvumu, savarankiškumu, noru bendradarbiauti su kitais, didesne pasiekimų motyvacija ir teigiama saviverte (Furnham ir Cheng, 2000).

Leidžiantys tėvai paprastai yra jautrūs vaiko reikmėms, tačiau vaiko savireguliaciją palieka savięigai. Jie nelinkę ko nors reikalauti ar brėžti vaiko elgesio ribas ir leidžia vaikui pačiam priimti sprendimus, baudžia vaikus kur kas rečiau nei kitus stilius taikantys tėvai (Buri, 1991). Leidžiančių tėvų vaikai sunkiau kontroliuoja savo impulsus ir būna mažiau brandūs (Furnham ir Cheng, 2000). Jie linkę daug reikalauti iš suaugusių, kartu yra labai nuo jų priklausomi, turi mažiau atkaklumo sprenddami užduotis ir jiems prasčiau sekasi mokytis nei didesnę kontrolę taikančių tėvų vaikams (Berk, 2013).

Autoritarinio auklėjimo stiliaus tėvai dažnai turi perdėtai didelių lūkesčių, kurie neatitinka vaiko galimybių. Dažnu atveju jie stengiasi viską nuspręsti už vaiką, to-

dėl užkerta kelią ar sumenkina jo idėjas ar sprendimus. Būdami dėl ko nors nepatenkinti, tokie tėvai ima seikėti meilę, jų švelnūs jausmai ir dėmesys ima priklausyti nuo to, kiek vaikas paklūsta. Be to, kad tokiems tėvams būdinga perdėta elgesio kontrolė („Darysi, kaip pasakiau!“), jie dažnai taiko dar ir psichologinę kontrolę, kuria siekia manipuluoti vaiko kalba, individualumu ir prieraišumu. Autoritariškų tėvų vaikai labiau linkę į nerimą, žemą savivertę ir žemą savikloivą, dažniau jaučiasi nelaimingi (Berk, 2013).

Tyrimų nustatyta, kad asmens patirto auklėjimo stilius susijęs ir su jo polinkiu į perfekcionizmą. Pavyzdžiui, Kristie Speirs Neumeister 2004 m. atlikto kokybiniu platus masto tyrimu nustatė, kad socialiai pageidaujamas perfekcionizmas susijęs su autoritariniu (valdingu) auklėjimu.

Nustatyta ir tai, kad autoritarinis, atšiaurus, mažai puoselėjantis vaiką auklėjimo stilius labiau susijęs su disfunkciniu ar neadaptiviu nei su funkciniu ar adaptiviu perfekcionizmu (Diprima, 2003; Kawamura, Frost ir Harmatz, 2002). Autoritarinis auklėjimas formuoja asmens įsitikinimą, kad kitų lūkesčiai jo atžvilgiu labai aukšti ir rigidiški, kad jo savivertė turi priklausyti nuo pasiekimų, kad jis negali nuvilti kitų. Vienu iš tyrimų, atlikto su studentų imtimi, išsiaiškinta, kad toks auklėjimas lemia ypač neigiamus akademinio jaunimo perfekcionizmo aspektus, pavyzdžiui, polinkį į perdėtas abejones ar baimę suklysti (Kawamura, Frost ir Harmatz, 2002).

Pristatomu tyrimu siekiama patvirtinti arba paneigti šią prielaidą ir nustatyti, ar adaptivus ir neadaptivus perfekcionizmo formos susijusios su kitais dviem – autoritetingo ir leidžiančio – auklėjimo stiliais.

Tyrimo metodika

Tyrimo dalyviai

Tyrimo dalyvavo 149 Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto skirtingų socialinių mokslų studijų programų studentai, 37 vaikinai ir 112 merginų, kurių amžius 18–22 metai. Visi pasirašė sutikimo dalyvauti tyrimo formas, kuriose buvo trumpai aprašyti tyrimo tikslai ir prašoma nurodyti keturis paskutinius savo asmens kodo skaičius, kad dalyviai galėtų susipažinti su gautais rezultatais. Rezultatai buvo pateikti šio tyrimo autorės tinklalapyje.

Tyrimo instrumentai

Perfekcionizmo tyrimo instrumentas. Multidimensinis perfekcionizmo konstruktas buvo matuojamas 23 teiginių *Beveik tobulumo skale-pataisyta* (angl. *Almost Perfect Scale-Revised (APS-R)*). Skalę sudaro trys subskalės: *Standartų*, *Tvarkos* ir *Neatitikties*. *Standartų* subskale, kurią sudaro 7 teiginiai, matuojami asmeniniai standartai, *Tvarkos* 4 teiginių subskale matuojami asmens organizuotumas ir tvarkos poreikis, o *Neatitikties* subskale, kurią sudaro 12 teiginių, – distresas, kurį sukelia keliamų standartų ir atlikties neatitiktis. Dalyviai vertino teiginius Likerto skale nuo 1 („visiškai nesutinku“) iki 7 („visiškai sutinku“), vidurinis rangas žymi atsakymą „nei sutinku, nei nesutinku“. Kadangi APS-R atskirties įverčiai nenustatyti, asmens perfekcionizmo tipas nustatomas pagal tai, ar jo gautų įverčių reikšmės viršija *Standartų* arba *Neatitikties* subkalių išvestinių įverčių medianas šio tyrimo imčiai, ir tai, kurios iš subkalių rangų vidurkis didesnis. K. G. Rice ir J. S. Ashby (2007) priėjo prie išvados, kad *Tvarkos* subskalė nepadedą atskirti perfekcionizmo tipų, to-

dėl, remiantis šių autorių rekomendacija ir kitų anksčiau atliktų tyrimų pavyzdžiu (pvz., Ashby, Dickinson, Gniska ir Noble, 2011), APS-R *Tvarkos* subskalės įverčiai šiame tyrime nebuvo įtraukiami į kai kuriuos statistinės analizės etapus. Subkalių sudėtis ir nepriklausomumas buvo patvirtinti ne viename tyrime atliktomis patvirtinamosiomis faktorių analizėmis (Slaney ir kt., 2001). R. B. Slaney, K. G. Rice ir J. S. Ashby (2002) pagrindžia ir konvergentinį bei diskriminantinį subkalių validumą, autoriai taip pat nurodo subkalių teiginių vidinio suderintumo Cronbacho α koeficientų reikšmes: 0,85 (*Standartų*), 0,92 (*Neatitikties*) ir 0,68 (*Tvarkos*). Subkalių Cronbacho α koeficientai, apskaičiuoti pagal šio tyrimo imties duomenis, buvo 0,831 *Standartų* subskalei, 0,922 *Neatitikties* ir 0,798 *Tvarkos* subskalei.

Auklėjimo stilių tyrimo instrumentas.

Tyrimo dalyvių vaikystėje ir paauglystėje patirto auklėjimo stiliai buvo matuojami Johno R. Buri (1991) sukurtu *Tėvų autoritetingumo klausimynu* (angl. *Parental Authority Questionnaire (PAQ)*). Klausimynas buvo sudarytas remiantis Dianos Baumrind (1971) teorijos modeliu, kuriame išskiriami leidžiantis, autoritarinis (valdingas) ir autoritetingas auklėjimo stiliai. PAQ sudaro 30 teiginių (po 10 kiekvienam auklėjimo stiliui), retrospektyviai matuojančių fenomenologinę auklėjimo patirtį (Buri, 1991). Originalioje instrumento versijoje teiginiai vertinami Likerto skale nuo 1 („visiškai nesutinku“) iki 5 („visiškai sutinku“), vidurinis rangas žymi atsakymą „nei sutinku, nei nesutinku“. Siekiant didesnio atsakymų tikslumo ir kad šio instrumento rangų skaičius sutaptų su kito šiame tyrime naudoto instrumento (APS-R) rangų skaičiumi, be to, žinant, kad atskirties

įverčiai šiam instrumentui nenustatyti, rangų skaičius šiame tyrime buvo padidintas iki septynių nuo 1 („visiškai nesutinku“) iki 7 („visiškai sutinku“), vidurinis rangas čia taip pat rodo atsakymą „nei sutinku, nei nesutinku“. Aukščiausias vienos ar kitos subskalės įvertis žymi ta subskale matuojamo auklėjimo stiliaus dominavimą.

Nors PAQ gali būti naudojamas atskirai vertinant tėvo ir motinos taikytus auklėjimo stilius, šiame tyrime dalyviai turėjo įvertinti abiejų tėvų taikytą auklėjimą bendrai, tarsi išvesdami bendrą patirties dedamąją, nes kitaip kiekvienu atveju turėtų būti atsižvelgiama ir į tai, kurio iš tėvų įtaka buvo stipresnė, o tai būtų sunku išmatuoti. Be to, B. Soenens, M. Vansteenkiste ir kt. (2005) atliktu tyrimu nustatė, kad paauglių pateikti motinų ir tėvų auklėjimo stilių vertinimai gali būti sudėti į bendrą įvertį, nes rezultatai statistiškai reikšmingai nesiskiria.

J. R. Buri (1991) nurodo pakankamai aukštus atskirų savo sukurtu instrumento subkalių patikimumo koeficientus (Cronbacho α): 0,75 – motinos leidžiančio stiliaus, 0,85 – motinos valdingo stiliaus, 0,82 – motinos autoritetingo stiliaus; 0,74 – tėvo leidžiančio stiliaus, 0,87 – tėvo valdingo stiliaus, 0,85 – tėvo autoritetingo stiliaus. Bendrus tėvų ir motinų auklėjimo stilius matuojančių subkalių Cronbacho α koeficientai, apskaičiuoti pagal šio tyrimo imties duomenis, taip pat buvo pakankamai aukšti: 0,766 – tėvų leidžiančio stiliaus subskalei, 0,847 – tėvų valdingo stiliaus subskalei ir 0,777 – tėvų autoritetingo stiliaus subskalei.

Dera pridurti, kad abiejų šiame tyrime naudotų instrumentų autoriai leidžia naudoti instrumentus tyrimų tikslais be atskiro sutikimo.

Duomenų tvarkymas

Tyrimo duomenų statistiniam apdorojimui buvo naudojamas programinis paketas SPSS 17.0 ir Excel programa. Skaičiuoti bendri įverčiai, vidurkiai, standartiniai nuokrypiai, patikimumo (instrumentų teiginių vidinio suderintumo) koeficientai (Cronbacho α), tikrinamas skirstinių normalumas (Kolmogorovo-Smirnovo testas), vidurkių skirtumų reikšmingumas (Stjudento t ir Mann-Whitney kriterijai), skaičiuojamos koreliacijos (Pearsono ir Spearmano koreliacijos koeficientai), taikomas daugialypės regresijos modelis. Rezultatai vertinti kaip statistiškai reikšmingi, kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$.

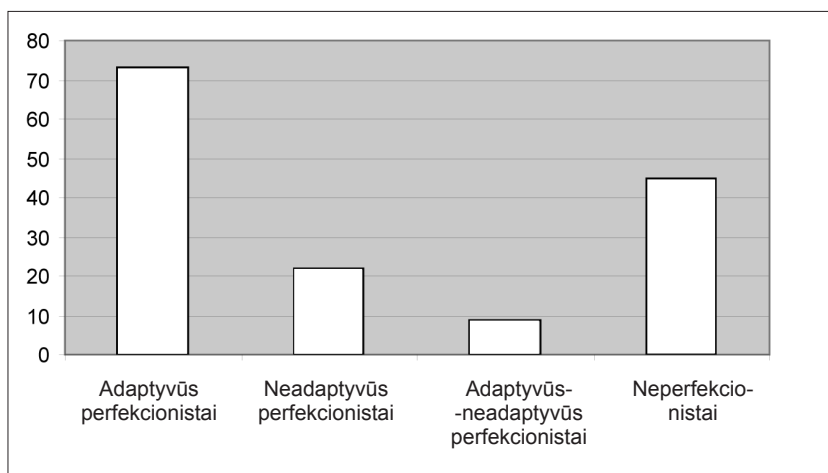
Tyrimo rezultatai ir jų analizė

Pirmajame analizės etape taikant Kolmogorovo-Smirnovo testą buvo tikrinamas kintamųjų skirstinių normalumas. Atlikus testą paaiškėjo, kad APS-R *Neatitikties* ir PAQ *Leidžiančio*, *Valdingo* ir *Autoritetingo* auklėjimo stilių kintamųjų skirstiniai atitinka normaliuosius, o APS-R *Standartų*

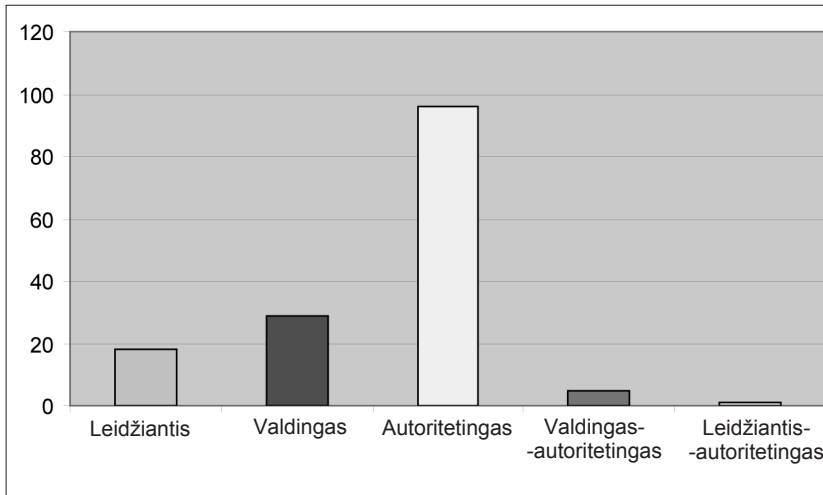
ir *Tvarkos* kintamųjų skirstiniai normalumo sąlygos netenkina. Dėl šios priežasties tolesnėje analizėje normalumo sąlygą tenkinantiems kintamiesiems buvo taikyti parametriniai, o normalumo sąlygos netenkiantiems kintamiesiems – neparametriniai analizės metodai.

Perfekcionizmo ir patirto auklėjimo stilių raiška. Atlikus dalyvių pasiskirstymo pagal perfekcionizmo tipus analizę (žr. 1 pav.) paaiškėjo, kad neadaptyvus perfekcionizmas šiame tyrime buvo būdingas 22 (15 proc.) šio tyrimo imties dalyviams, nes tik jų surinkti *Neatitikties* subskalės įverčiai viršijo šiame tyrime nustatytą medianos reikšmę (45) ir jų neadaptyvų perfekcionizmą matuojančios *Neatitikties* subskalės vidutinis rangas buvo didesnis už *Standartų* subskalės vidutinį rangą. Gali būti, kad šie studentai jaučiasi nelaimingi, neproduktyvūs, dažnai patiria distresą.

Daugelio (73 (49 proc.)) dalyvių perfekcionizmą galima teigti esant adaptyvų, nes jų *Standartų* subskalės įverčiai viršijo šiame tyrime nustatytą medianos reikšmę (40) ir jų įverčių vidutinis rangas viršijo

1 pav. Dalyvių pasiskirstymas pagal perfekcionizmo tipus

2 pav. *Dalyvių pasiskirstymas pagal patirto auklėjimo stilių*

Neatitikties subskalės vidutinį rangą. Galima spėti, kad šiems studentams atrodo, kad jie atitinka sau keliamus standartus, jie jaučiasi ir greičiausiai yra produktyvūs.

Dar 9 (6 proc.) dalyvių *Standartų* ir *Neatitikties* subskalių įverčių rangų vidurkiai nesiskyrė, o įverčių reikšmės buvo didesnės nei šioms subskalėms nustatytos medianų reikšmės, todėl jų perfekcionizmo stilius ir adaptyvus, ir neadaptyvus. Likusių 45 (30 proc.) dalyvių negalima priskirti nei prie adaptyvių, nei prie neadaptyvių perfekcionistų, nes jų gauti perfekcionizmo subskalių įverčiai buvo žemiau medianų.

Palyginus dalyvius pagal patirto auklėjimo stilių išryškėjo (žr. 2 pav.), kad daugiausiai jų (96 iš 149, arba 64 proc.) patyrė autoritetingą auklėjimą, t. y. surinko aukščiausius šį auklėjimo stilių matuojančios subskalės įverčius (priminsime, kad autoritetingam stiliui būdingas didelis atliepimas ir reiklumas); 29 (20 proc.) dalyvių auklėjimas buvo valdingas (didelė kontrolė ir reiklumas, mažas atliepimas ir didelė psichologinė kontrolė); 18 (12 proc.) dalyvių – leidžiantis (di-

delis atliepimas, tačiau mažas reiklumas); 5 (3 proc.) – valdingas-autoritetingas ir 1 (0,7 ≈ 1 proc.) – leidžiantis-autoritetingas.

Skirtumai pagal lytį. Taikant Stjudento t ir Mann-Whitney testus buvo siekiama išsiaiškinti, ar vaikinai ir merginos skiriasi pagal jiems būdingus perfekcionistinius polinkius. Atlikus analizę nustatyta (žr. 1 lentelę), kad merginų APS-R *Standartų* subskalės, matuojančios adaptyvų perfekcionizmą, vidutinis rangas kiek aukštesnis nei vaikinių (5,7 vs 5,5), tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas ($p = 0,259$); merginos surinko ir kiek aukštesnius neadaptyvų perfekcionizmą matuojančios APS-R *Neatitikties* subskalės įverčius (4,0 vs 3,7), tačiau ir šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas. Todėl galima daryti išvadą, kad šio tyrimo imties vaikinai ir merginos pagal jiems būdingus perfekcionistinius polinkius nesiskiria.

Stjudento t testu taip pat buvo tikrinama, ar vaikinai ir merginos skiriasi pagal patirtus auklėjimo stilius, kuriuos matuoja trys PAQ *Leidžiančio*, *Valdingo* ir *Autori-*

1 lentelė. Studentų (vaikinių ir merginų) perfekcionistinių polinkių ir patirto auklėjimo stiliaus rangų vidurkiai, standartiniai nuokrypiai ir skirtumų reikšmingumo lygmuo

Perfekcionizmo tipai	Vaikiniai		Merginos		Visa imtis		p
	Vid.	St. n.	Vid.	St. n.	Vid.	St. n.	
Aukšti standartai (adaptyvus tipas)	5,5	0,9	5,7	0,9	5,6	0,9	0,259
Neatitiktis (neadaptyvus tipas)	3,7	1,2	4,0	1,3	3,4	1,3	0,272
Tėvų auklėjimo stiliai	Vaikiniai		Merginos		Visa imtis		p
	Vid.	St. n.	Vid.	St. n.	Vid.	St. n.	
Leidžiantis	3,5	1,1	3,8	0,9	3,7	0,9	0,141
Autoritarinis	3,9	1,1	3,6	1,1	3,6	1	0,074
Autoritetingas	4,3	1	4,9	0,9	4,7	0,9	0,001

tetingo auklėjimo stilių subskalės. Lyginant subskalių rangų vidurkius paaiškėjo (žr. 1 lentelę), kad merginos dažniau auklėjamos leidžiančiu stiliumi (3,8 vs 3,5) ir kiek rečiau – valdingu stiliumi (3,6 vs 3,9), tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi ($p = 0,156$ ir $p = 0,074$).

Vaikiniai ir merginos skiriasi tik pagal patirtą autoritetingą auklėjimo stilių – merginos statistiškai reikšmingai dažniau nurodė, kad buvo auklėjamos autoritetingu stiliumi (4,9 vs 4,3, $p = 0,001$). Todėl galima daryti išvadą, kad šios imties vaikinai ir merginos skiriasi tik pagal vieną iš trijų auklėjimo stilių.

Kadangi šio tyrimo imties merginos ir vaikinai skyrėsi tik pagal vieną tolesnei analizei svarbų kintamąjį, o svarbiausia – jie nesiskyrė pagal perfekcionistinius polinkius, tolesniuose etapuose buvo analizuojami bendri visos imties rezultatai.

Adaptivaus ir neadaptivaus perfekcionizmo ir patirto auklėjimo stiliaus są-

sajos. Siekiant nustatyti, ar tyrimo dalyvių polinkis į adaptivaus ar neadaptivaus perfekcionizmą susijęs su tuo, koku stiliumi jie buvo auklėjami vaikystėje ir paauglystėje, buvo skaičiuotos APS-R ir PAQ-R subskalių įverčių Pearsono ir Spearmano koreliacijos. Koreliacijų koeficientai pateikiami 2 lentelėje.

Kaip matyti iš 2 lentelės, statistiškai reikšmingos yra APS-R *Standartų* subskale matuojamo adaptivaus perfekcionizmo ir PAQ matuojamo autoritetingo auklėjimo stiliaus ($r = 0,17$, $p < 0,05$) bei APS-R *Neatitikties* subskale matuojamo neadaptivaus perfekcionizmo ir PAQ matuojamo valdingo auklėjimo stiliaus koreliacijos ($r = 0,25$, $p < 0,01$), be to, antrasis ryšys stipresnis už pirmąjį. Tai, kad ryšys teigiamas, reiškia, jog kuo didesnis asmens polinkis į adaptivaus perfekcionizmą, tuo didesnė tikimybė, kad jis buvo auklėjamas autoritetingu stiliumi, o kuo didesnis asmens polinkis į neadaptivaus perfekcionizmą, tuo didesnė

2 lentelė. Studentų perfekcionizmo tipų ir tėvų auklėjimo stilių ryšiai

Perfekcionizmo tipai	Auklėjimo stiliai		
	<i>Leidžiantis</i>	<i>Autoritarinis</i>	<i>Autoritetingas</i>
Standartų (adaptyvus)	0,10	0,01	0,17*
Neatitiktis (neadaptyvus)	0,04	0,25**	0,08
Tvarkos	0,04	0,01	0,34**

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

tikimybė, kad jis buvo auklėjamas autoritariniu (kitai – valdingu) stiliumi.

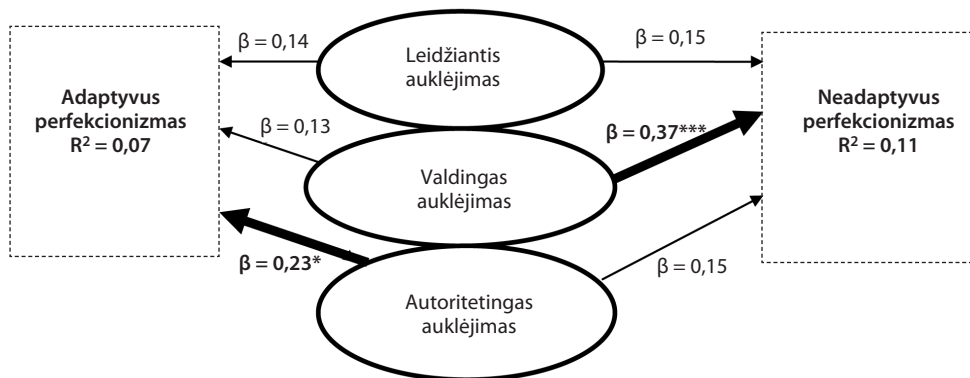
Nors PAQ matuojama *Tvarkos* subskalė nepadedą diferencijuoti perfekcionizmo tipų, įdomu tai, kad dalyvių tvarkingumo pojūtis susijęs su patirtu autoritetingu, o ne valdingu auklėjimo stiliumi – gali būti, jog taip yra todėl, kad autoritetingą auklėjimo stilių taikantys tėvai sukelia mažesnę vaikų pasipriešinimą ir norą maištauti, vaikai į tokius tėvus žiūri kaip į patrauklius modelius ir yra labiau linkę internalizuoti tėvų vertybes ir reikalavimus.

Kadangi koreliacinė analizė atskleidžia tik bendrus kintamųjų ryšius, neatsižvelgiant į kitus esamas sąsajas galinčius veikti šalutinius veiksnius, siekiant giliau paanalizuoti šias sąsajas, buvo pasitelktas daugialypės regresinės analizės modelis, leidžiantis įvertinti, kokią priklausomų kintamųjų, o mūsų tyrime tai yra adaptyvus ir neadaptyvus perfekcionizmas, sklaidos dalį galima paaiškinti patirto auklėjimo stiliumi, o auklėjimo stiliai mūsų tyrime buvo įtraukti į regresines lygtis kaip nepriklausomi kintamieji (žr. 3 pav.)².

Adaptyvaus ir neadaptyvaus perfekcionizmo prognozavimas pagal patirto auklėjimo stilių. Analizės rezultatai atskleidė, kad šio tyrimo dalyvių grupėje tik autoritetingas ir valdingas auklėjimo stiliai reikšmingai prognozavo adaptyvaus ir neadaptyvaus perfekcionizmo raišką. Paaiškėjo, kad valdingas auklėjimo stilius yra statistiškai reikšmingas neadaptyvaus perfekcionizmo prediktorius ($\beta = 0,37$, $t = 4,113$, $p < 0,001$), o autoritetingas auklėjimo stilius – adaptyvaus perfekcionizmo prediktorius ($\beta = 0,23$, $t = 2,621$, $p < 0,05$), nors prognozės tikslumas didesnis neadaptyvaus perfekcionizmo atveju. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad aptariamai regresijos modeliai paaiškina tik 7 proc. ($R^2 = 0,07$) arba 11 proc. ($R^2 = 0,11$) priklausomų kintamųjų sklaidos. Remiantis šio tyrimo rezultatais galima daryti išvadą, kad, siekiant suprasti perfekcionizmo etiologiją, derėtų pasigilinti ir į kitus, galbūt svarbesnius adaptyvaus ir neadaptyvaus perfekcionizmo formavimosi veiksnius, tačiau tai būtų jau kito tyrimo tikslas.

² Priminsime, kad adaptyvų perfekcionizmą matuojančios PAQ *Standartų* subskalės įverčiai nėra pasiskirstę pagal normalųjį dėsnį, tačiau normalumo

prielaida nėra pažeidžiama šurkščiai (atlikus Kolmogorovo-Smirnovo testą, gauta p reikšmė buvo 0,025), ir pasirinkus žemesnį reikšmingumo lygmenį, normalumo sąlyga būtų patenkinta.

3 pav. Studentų adaptyvų ir neapadtyvų perfekcionizmą prognozuojančių veiksnių schema

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Diskusija

Šiuo tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip adaptyvaus ir neapadtyvaus perfekcionizmo bruožai susiję su patirtu auklėjimu. Įvade minėta, kad Lietuvoje iki šiol stokojama tyrimų, kuriais būtų tiriama asmens perfekcionizmo ir jo auklėjimo patirties ryšys, todėl šio tyrimo rezultatus palyginsime su pirmoje straipsnio dalyje dar neapartais užsienio šalyse atliktų tyrimų rezultatais.

A. K. Jaradatas 2013 m. Jordanijoje atliktu tyrimu ($N = 419$), kuriame perfekcionizmas taip pat buvo tiriama APS-R skale, nustatė, kad merginoms adaptyvus perfekcionizmas būdingas labiau nei vaikams, ir tai, kad merginos nesiskyrė nuo vaikų pagal polinkį į neapadtyvų perfekcionizmą. Mūsų atliktas tyrimas tai patvirtina tik iš dalies: nustatėme, kad merginos ir vaikinai nesiskiria nei pagal adaptyvaus, nei pagal neapadtyvaus perfekcionizmo įverčius. Gali būti, kad polinkis į adaptyvų ir neapadtyvų perfekcionizmą priklauso nuo kultūros, kurioje auga žmogus, todėl

atsakymas į klausimą, kuriai lyčiai perfekcionizmas būdingesnis, gali būti nevienodas ir jį būtų galima gauti tik atlikus reprezentatyvius tyrimus atskirose šalyse.

K. Sapieja, J. Dunnas ir N. L. Holtas 2011 m. atliktu tyrimu ($N = 194$) nustatė, kad turintys sveiko perfekcionizmo ir neperfekcionistai jaunuoliai statistiškai reikšmingai dažniau nei nesveiko perfekcionizmo turintys jaunuoliai nurodė, kad vaikystėje jų tėvai ir motinos buvo autoritetingi. Mūsų tyrimo rezultatai patvirtina šiuos rezultatus – nustatėme, kad adaptyvus perfekcionizmas statistiškai reikšmingai susijęs su abiejų tėvų taikytu autoritetingu auklėjimu ($r = 0,17$), nors nustatytas ryšys nėra stiprus.

A. Craddockas, W. Church ir A. Sands 2009 m. atliko tyrimą su 264 Sidnėjaus universiteto pirmakursiais ir išsiaiškino, kad disfunkcinį (kitaip – neapadtyvų, nors šių autorių tyrime jis buvo apibrėžiamas ir matuojamas kiek kitaip) perfekcionizmą prognozuoja valdingas (autoritarinis) auklėjimo stilius ir didelė psichologinė

kontrolė, o funkcinį perfekcionizmą – taip pat valdingas auklėjimas, bet ne didelė psichologinė kontrolė. Be to, valdingo auklėjimo poveikis disfunkciniam perfekcionizmui buvo didesnis. Šie rezultatai tik iš dalies sutampa su mūsų tyrimo rezultatais – reikšmingas neadaptyvus perfekcionizmo prediktorius mūsų tyrimo imčiai taip pat yra valdingas auklėjimas, tačiau adaptyvus – autoritetingas, bet ne valdingas auklėjimas.

Išvada, kad didelė psichologinė kontrolė gali būti svarbus neadaptyvus perfekcionizmo prediktorius, yra intuityviai nuspėjama ir patvirtinta ankstesniais tyrimais – tokia kontrolė reiškia meilės seekimą, nuolatinį vaiko vertinimą, subtilių būdų kaltei ir nerimui sukelti pasitelkimą (Soenens, Vansteenkiste ir kt., 2005). Šitaip valdingi, rigidiški ir kontroliuojantys tėvai sukuria tokią bendravimo atmosferą, kurioje iš kartos į kartą perduodamos savi-kritiškos ir perfekcionistinės savireprezentacijos. Svarbu ir tai, kad psichologinę, bet ne elgesio kontrolę dažniausiai likę naudoti valdingą auklėjimo stilių taikantys tėvai.

Šio ir kitų mūsų aptariamų tyrimų rezultatai rodo, kad „nesveikos“, arba neadaptyvios, tendencijos šeimoje gali lemti vaiko polinkį į disfunkcinį, arba neadaptyvų, perfekcionizmą, bruožą, kuris vadinamas ypač destraktyviu polinkiu, nesuderinamu su psichologine gerove (Rice, Ashby ir Slaney, 1998). Yra įrodymų, kad autoritarinio (valdingo) auklėjimo stiliaus ir perfekcionizmo ryšį medijuoja nesaugus prieraišumas (Speirs Neumeister ir Finch, 2006). Svarbu iširti ir tai, kiek ir kaip šeimoje vykstančius procesus ir tendencijas veikia įgimti šeimos narių bruožai, jų temperamentas ir kiti su perfekcionizmo formavimusi galbūt susiję veiksniai. Yra

autorių, linkusių manyti, kad perfekcionizmas perduodamas iš kartos į kartą (Soenens, Elliot ir kt., 2005), tačiau genetinių ir aplinkos veiksnių vaidmuo ir santykis dar nėra aiškūs: pavyzdžiui, T. Kamakura, J. Ando, Y. Ono ir H. Maekawa 2003 m. atliktu japonų dvynių tyrimu nustatė, kad genetinis su valgymo sutrikimais siejamas perfekcionizmo komponentas sudaro apie 37 proc., tačiau tyrimo autoriai teigia, kad kiekvienu atveju svarbūs ir įgimti, ir įgyti savumai – gali būti, kad įgimtas polinkis į perfekcionizmą skleidžiasi per šio bruožo išmokimo imlumą tam tikro auklėjimo stiliaus kontekste. Tai galėtų būti svarbios ateities tyrimų kryptys.

Reikia atsižvelgti ir į šio tyrimo ribotumą: imtis nėra reprezentatyvi, todėl rezultatų negalime apibendrinti. Abu naudoti tyrimo instrumentai nėra adaptuoti ir standartizuoti Lietuvoje, neturime nustatytų normų, todėl tyrime naudoti pagal medianas nustatyti atskirties įverčiai galėjo būti netikslūs. Be to, abu naudoti instrumentai matuoja kintamuosius retrospektyviai ir gali būti, kad dalyvių savistatomis paremti vertinimai nėra objektyvūs. Dar vienas trūkumas tas, kad savo patirtį kiekvienu atveju vertino tik vienas visos šeimos sistemos narys, nors kur kas objektyviau būtų apklausti ir kitus. Galiausiai rezultatus galėjo paveikti šalutiniai kintamieji, pavyzdžiui, tai, kad dalyviai buvo socialinių mokslų studijų programų studentai, galbūt jau turintys žinių apie tinkamą ir netinkamą auklėjimą šeimoje, o gal ir apie perfekcionizmą.

Nepaisant minėtų trūkumų, tikimės, kad šis tyrimas padės atkreipti dėmesį į temą, kuriai iki šiol Lietuvos edukologinėje literatūroje nebuvo skiriama pakankamai dėmesio. Juk pakeisti susiformavusius

neadaptyvius asmens bruožus ir polinkius labai sunku, o jų išvengti šviečiant esamus ir būsimus ugdymo proceso dalyvius bei naudojant tinkamas intervencijas ir prevencijas galima ir netgi būtina. Kaip tik todėl reikėtų kompleksiskai siekti užkirsti kelią neadaptyvaus perfekcionizmo formavimuisi, stengtis šviesti tėvus ir kitus ugdymo proceso dalyvius, kad jie suprastų galimas netinkamo auklėjimo pasekmes ir jaustųsi atsakingi už augantį vaiką, stengtųsi jame ugdyti jam visavertiškai gyventi padedančius, o ne trukdančius bruožus.

Išvados

- Perfekcionizmas mokslinėje literatūroje apibrėžiamas skirtingai, nėra bendros nuomonės nei dėl perfekcionizmo tipų, nei dėl ši konstrukta sudarančių komponentų ir jų matavimo būdų. Bendra tarp skirtingų šiuolaikinių perfekcionizmo sampratų dažnai yra tai, kad jose išskiriamos adaptyvaus ir neadaptyvaus perfekcionizmo dimensijos, tik jų apibrėžtis dažnai skiriasi.
- Nors perfekcionizmą lemia daugybė biologinių, psichologinių ir socialinių

veiksnių, šiuo tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip adaptyvaus ir neadaptyvaus perfekcionizmo tipai susiję su vaikystėje ir paauglystėje patirto auklėjimo stiliais, nes perfekcionizmas dažnai kildinamas iš šeimos, iš tėvų elgesio su vaikais. Tyrimo nustatytas statistiškai reikšmingas teigiamas dalyvių adaptyvaus perfekcionizmo ir autoritetingo auklėjimo stiliaus bei neadaptyvaus perfekcionizmo ir valdingo auklėjimo stiliaus ryšys. Atlikta daugialypė regresinė analizė atskleidė, kad tik autoritetingo auklėjimo stiliaus taikymas prognozuoja didesnę asmens polinkį į adaptyvų perfekcionizmą ir tik valdingas auklėjimo stilius yra svarbus neadaptyvaus perfekcionizmo prediktorius.

- Asmens patirtas auklėjimas gali būti vienas iš veiksnių formuojantis jo perfekcionistiniams polinkiams, tačiau jis neturėtų būti laikomas vieninteliu ar svarbiausiu. Tyrimo nustatytos sąsajos intuityviai nuspėjamos ir leidžia kelti prielaidas bei numatyti tolesnių tyrimų, taip pat prevencinių, intervencinių ir postvencinių programų kryptis.

LITERATŪRA

Adderholdt, M.; Goldberg, J. (1999). *Perfectionism: What's bad about being too good?* Minneapolis: Free Spirit Pub.

Alden, L. E.; Bieling, P. J.; Wallace, S. T. (1994). Perfectionism in an interpersonal context: a self-regulation analysis of dysphoria and social anxiety. *Cognitive Therapy and Research*, Vol. 18, p. 297–316.

Anthony, M. M.; Swinson, R. P. (1998). *When Perfect Isn't Good Enough: Strategies for Coping With Perfectionism*. New Harbinger Publications Incorporated.

Ashby, J.; Dickinson, W.; Gnilka, P.; Noble, C. (2011). Hope as a mediator and moderator of multidimensional perfectionism and depression in middle school students. *Journal of Counseling & Development*, Vol. 89, p. 131–139.

Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, Vol. 37, p. 887–907.

Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, Vol. 75, p. 43–88.

- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, Vol. 4 (1, Part 2), p. 1–102.
- Baumrind, D. (1991). Effective parenting during the early adolescent transition. In: P. A. Cowan; E. M. Hetherington (eds.). (p. 111–165). *Family transitions*. Hillsdale, N. J.: Erlbaum.
- Berk, L. E. (2003). *Child Development*. Boston: Allyn and Bacon.
- Berk, L. E. (2013). *Child Development*. New York: Pearson Education, Inc.
- Bieling, P. J.; Israeli, A. L.; Antony, M. M. (2004). Is perfectionism good, bad, or both? Examining models of the perfectionism construct. *Personality & Individual Differences*, Vol. 36, p. 1373.
- Blatt, S. (1995). The destructiveness of perfectionism: Implications for the treatment of depression. *American Psychologist*, Vol. 50, p. 1003–1020.
- Buri, J. R. (1991). Parental Authority Questionnaire (PAQ). *Journal of Personality Assessment*, Vol. 57, p. 110–119.
- Burns, D. D. (1980). The perfectionists script for self-defeat. *Psychology Today*, p. 34–52.
- Chang, E. C. (2002). Examining the link between perfectionism and psychological maladjustment: Social problem solving as a buffer. *Cognitive Therapy and Research*, Vol. 26, p. 581–595.
- Craddock, A. E.; Church W.; Sands, A. (2009). Family of origin characteristics as predictors of perfectionism. *Australian Journal of Psychology*, Vol. 61, p. 136–144.
- Dickinson, W.L.; Ashby, J. S. (2005). Multidimensional perfectionism and ego defenses. *Journal of College Student Psychotherapy*, Vol. 19, p. 41–54.
- Diprima, A. J. (2003). The relationship between family variables and perfectionism in middle school students. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, Vol. 64, p. 454.
- Ellis, A. (1962). *Reason and Emotion in Psychotherapy*. New York: Lyle Stuart.
- Flett, G. L.; Hewitt, P. L. (eds.). (2002). *Perfectionism. Theory, Research and Treatment*. American Psychological Association: Washington, D. C.
- Flett, G. L.; Besser, A.; Davis, R. A.; Hewitt, P. L. (2003). Dimensions of perfectionism, unconditional self-acceptance, and depression. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, Vol. 21, p. 119–138.
- Flett, G. L.; Greene, A.; Hewitt, P. L. (2004). Dimensions of perfectionism and anxiety sensitivity. *Journal of Rational-Emotive and Cognitive Behavior Therapy*, Vol. 22, p. 37–55.
- Frost, R. O.; Marten, P. A.; Lahart, C.; Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy & Research*, Vol. 14, p. 449–478.
- Frost, R. O.; Heimberg, R. G.; Holt, C. S.; Mattia, J. I.; Neubauer, A. L. (1993). A comparison of two measures of perfectionism. *Personality and Individual Differences*, Vol. 14, p. 119–126.
- Furnham, A.; Cheng, H. (2000). Perceived parental behavior, self-esteem and happiness. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, Vol. 35, p. 463–470.
- Ganske, K. H.; Ashby, J. S. (2007). Perfectionism and career decision-making self-efficacy. *Journal of Employment Counseling*, Vol. 44, p. 17–28.
- Gnilka, P. B.; Ashby, J. S.; Noble, C. M. (2013). Adaptive and Maladaptive Perfectionism as Mediators of Adult Attachment Styles and Depression, Hopelessness, and Life Satisfaction. *Journal of Counseling & Development*, Vol. 91, p. 78–86.
- Hamachek, D. E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology*, Vol. 15, p. 27–33.
- Hamilton, T. K.; Schweitzer, R. D. (2000). The cost of being perfect: perfectionism and suicide ideation in university students. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, Vol. 34, p. 829–835.
- Hewitt, P. L.; Flett, G. L. (1991). Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment, and association with psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 60, p. 456–470.
- Hewitt, P. L.; Flett, G. L.; Turnbull-Donovan, W.; Mikail, S. F. (1991). The Multidimensional Perfectionism Scale: Reliability, Validity, and Psychometric Properties in Psychiatric Samples. *A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 3, p. 464–468.
- Horney, K. (1970). *Neurosis and human growth: The Struggle Toward Self-Realization*. New York: W.W. Norton & Company Inc.
- Jaradat, A-K. M. (2013). Multidimensional Perfectionism in a Sample of Jordanian High School Students. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, Vol. 23, p. 95–105.
- Kawamura, K. Y.; Frost, R. O.; Harmatz, M. G. (2002). The relationship of perceived parenting styles to perfectionism. *Personality and Individual Differences*, Vol. 32, p. 317–327.
- Kamakura, T.; Ando, J.; Ono, Y.; Maekawa, H. (2003). A twin study of genetic and environmental influences on psychological traits of eating disorders in a Japanese female sample. *Twin Research*, Vol. 6, p. 292–296.

- Klibert, J. J.; Langhinrichsen-Rohling, J.; Saito, M. (2005). Adaptive and maladaptive aspects of self-oriented versus socially prescribed perfectionism. *Journal of College Student Development*, Vol. 46, p. 141–156.
- Maccoby, E. E.; Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In: E. M. Hetherington; P. H. Mussen (eds.). *Handbook of Child Psychology. Vol. 4: Socialization, personality, and Social Development*. New York: Wiley.
- Mann, M. P. (2004). The adverse influence of narcissistic injury and perfectionism on college students' institutional attachment. *Journal of Personality and Individual Differences*, Vol. 36, p. 1797–1807.
- Martin, J. L.; Ashby, J. S. (2004). Appraising perfection: The relationship of multidimensional perfectionism and intellectual development in college students. *Journal of College Student Psychotherapy*, Vol. 18, p. 61–74.
- McArdle, S.; Duda, J. L. (2004). Exploring Social-Contextual Correlates of Perfectionism in Adolescents: A Multivariate Perspective. *Cognitive Therapy and Research*, Vol. 28, p. 765–788.
- McArdle, S.; Duda, J. L. (2008). Exploring the Etiology of Perfectionism and Perceptions of Self-worth in Young Athletes. *Social Development*, Vol. 17, p. 980–997.
- McGarvey, J. (1996). The Almost Perfect Definition. *Research / Penn State*, Vol. 17.
- Mills, J. S.; Blankstein, K. R. (2000). Perfectionism, intrinsic vs extrinsic motivation, and motivated strategies for learning: A multidimensional analysis of university students. *Personality and Individual Differences*, Vol. 29, p. 1191–1204.
- Rice, K. G.; Ashby, J. S.; Slaney, R. B. (1998). Self-esteem as a mediator between perfectionism and depression: A structural equations analysis. *Journal of Counseling Psychology*, Vol. 45, p. 304–314.
- Rice, K. G.; Slaney, R. B. (2002). Clusters of perfectionists: Two studies of emotional adjustment and academic achievement. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, Vol. 35, p. 35–48.
- Rice, K. G.; Ashby, J. S. (2007). An efficient method for classifying perfectionists. *Journal of Counseling Psychology*, Vol. 54, p. 72–85.
- Rice, K. G.; Stuart, J. (2010). Differentiating adaptive and maladaptive perfectionism on the MMPI-2 and MIPS revised. *Journal of Personality Assessment*, Vol. 92, p. 158–167.
- Ruggiero, G. M.; Levi, D.; Ciuna, A.; Sassaroli, S. (2003). Stress situation reveals an association between perfectionism and drive for thinness. *International Journal of Eating Disorders*, Vol. 34, p. 220–226.
- Sapieja, K. M.; Dunn, J. G.; Holt, N. L. (2011). Perfectionism and Perceptions of Parenting Styles in Male Youth Soccer. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, Vol. 33, p. 20–39.
- Slade, P. D.; Owens, R. G. (1998). A dual process model of perfectionism based on reinforcement theory. *Behavior Modification*, Vol. 22, p. 372–390.
- Slaney, R.; Rice, K.; Mobley, M.; Trippi, J.; Ashby, J. (2001). The Revised Almost Perfect Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, Vol. 34, p. 130–145.
- Slaney, R. B.; Rice, K. G.; Ashby, J. S. (2002). A Programmatic Approach to Measuring Perfectionism: The Almost Perfect Scales. In: G. L. Flett; P. L. Hewitt. (eds.). *Perfectionism: Theory, Research and Treatment* (p. 63–88). Washington, DC: American Psychological Association.
- Soenens, B.; Vansteenkiste, M.; Luyten, P.; Duriez, B.; Goossens, L. (2005). Maladaptive perfectionistic self-representations: The mediational link between psychological control and adjustment. *Personality and Individual Differences*, Vol. 38, p. 487–498.
- Soenens, B.; Elliot, A. J.; Goossens, L.; Vansteenkiste, M.; Luyten, P.; Duriez, B. (2005). The intergenerational transmission of perfectionism: Parents' psychological control as an intervening variable. *Journal of Family Psychology*, Vol. 19, p. 358–366.
- Sorotzkin, B. (1998). Understanding and treating perfectionism in religious adolescents. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, Vol. 35, p. 87–95.
- Speirs Neumeister, K. L. (2004). Factors influencing the development of perfectionism in gifted college students. *Gifted Child Quarterly*, Vol. 48, p. 259–274.
- Speirs Neumeister, K. L.; Finch, H. (2006). Perfectionism in high-ability students: Relational precursors and influences on achievement motivation. *Gifted Child Quarterly*, Vol. 50, p. 238–251.
- Stoerber, J.; Otto, K. (2006). Positive conceptions of perfectionism: Approaches, evidence, challenges. *Personality and Social Psychology Review*, Vol. 10, p. 295–319.
- Stoltz, K. G.; Ashby, J. S. (2007). Perfectionism and lifestyle: Personality differences among adaptive perfectionists, maladaptive perfectionists, and nonperfectionists. *Journal of Individual Psychology*, Vol. 63, p. 414–423.

Thompson, T.; Davis, H.; Davidson, J. (1998). Attributional and affective responses of imposters to academic success and failure outcomes. *Personality and Individual Differences*, Vol. 25, p. 381–396.

Tozzi, F.; Aggen, S. H.; Neale, B. M.; Anderson, C. B.; Mazzeo, S. E.; Neale, M. C.; Bulik, C. M.

(2004). The Structure of Perfectionism: A Twin Study. *Behavior Genetics*, Vol. 34, p. 483–494.

Žukauskienė, R.; Malinauskienė, O. (2008). Skirtumai tarp lyčių prognozuojant elgesio ir emocijų sunkumus paauglystėje pagal asmenybės bruožus ir tėvų auklėjimo stilių. *Psichologija*, t. 38, p. 63–83.

RELATIONSHIPS BETWEEN ADAPTIVE AND MALADAPTIVE PERFECTIONISM AND PERCEIVED PARENTING STYLES IN A SAMPLE OF UNIVERSITY STUDENTS

Simona Kontrimienė

S u m m a r y

Perfectionism often leads to young adults' strivings to perform exceptionally in educational settings, which sometimes happens at the expense of their psychological well-being. Recent views of perfectionism have proposed a multidimensional conceptualisation of the construct in which positive or adaptive aspects of perfectionism are distinguished from those which are negative or maladaptive. These approaches vary with respect to the number and definition of factors or components which make up the construct, but the distinction between positive, functional, adaptive or healthy perfectionism and negative, dysfunctional, maladaptive or unhealthy perfectionism is a common feature. Slaney et al. (2001) assess perfectionism with the help of the Almost Perfect Scale-Revised (APS-R). The APS-R is a 23-item inventory designed to measure perfectionism through three subscales: Standards, Discrepancy and Order. The instrument was used in this study to measure adaptive and maladaptive perfectionism in a sample of 149 undergraduate students at Vilnius university.

To build on the understanding of the etiology of perfectionism, the study aimed at exploring relationships between students' two types of perfectionism and their perceived parenting styles. The

other instrument used was the Parental Authority Questionnaire (PAQ) (Buri, 1991), which assesses three parenting styles (permissive, authoritarian and authoritative) as conceptualised by Diana Baumrind.

The study has found significant positive correlations between adaptive perfectionism and reported authoritative parenting style ($r = 0.17$, $p < 0.05$) and maladaptive perfectionism and reported authoritarian parenting style ($r = 0.25$, $p < 0.01$).

The multiple regression analysis has shown that authoritative parenting is a significant predictor of adaptive perfectionism ($\beta = 0.23$, $R^2 = 0.07$), whereas authoritarian parenting is a significant predictor of maladaptive perfectionism ($\beta = 0.37$, $R^2 = 0.11$).

These findings suggest that parenting experience may influence the development of perfectionistic inclinations, but it is by far not the most salient factor as the multiple regression analysis models account for only 7% and 11% of the variances in the adaptive and maladaptive perfectionism variables. The relationships established in this study are intuitive and call for further hypotheses and research; they also delineate directions for prevention, intervention and postvention programmes.

Key words: adaptive perfectionism, maladaptive perfectionism, parenting styles.

Įteikta 2014 03 26
Priimta 2014 06 06